

Marcin Dziewanowski

Dolne Nadodrze w młodszej epoce kamienia (5200-2000 p.n.e.). Najnowszy stan badań.

Dane kontaktowe

Telefon: 606924747

E-mail: obsydianowy@poczta.onet.pl

Profil internetowy: [http:// academia.edu/MarcinDziewanowski](http://academia.edu/MarcinDziewanowski)

Administrowane strony internetowe na portalu Facebook:

1. Archeologia Wzniesień Szczecińskich
2. Dolne Nadodrze- nadzory archeologiczne

1. Zajęcia skierowane do studentów archeologii , szczególnie ze specjalnością epoka kamienia

2. Zajęcia zostaną zrealizowane w semestrze letnim w zakresie 30h

3. Cel (cele) modułu kształcenia

C.1 Przekazanie wiedzy o przebiegu neolityzacji na Dolnym Nadodrze

C.2 Poznanie podstawowych danych o roli i specyfice tej części Pomorza

C.3 Rozwijanie umiejętności identyfikacji i interpretacji danych dla studiów

interregionalnych

4. W zakresie wymagań wstępnych wskazany podstawowy poziom wiedzy o neolicie Europy Środkowej

5. Treści kształcenia

Nazwa modułu kształcenia:	
Symbol treści kształcenia*	Opis treści kształcenia
TK_01	Zasoby surowcowe i specyfika środowiskowa
TK_02	Transformacja systemu mezolitycznego w protoneolityczny.
TK_03	Geneza i początek neolitu na Dolnym Nadodrze
TK_04	Inicjacja fuzji horyzontów systemu agrarnego i łowiecko-zbierackiego
TK_05	Początek i rozkwit KPL na Dolnym Nadodrze
TK_06	Tworzenie grup lokalnych
TK_07	Złoty wiek dolnoodrzańskiej KPL

TK_08	Kultura amfor kulistych i okres wielokierunkowego rozwoju
TK_09	Tworzenie nowych systemów kulturowych w I ćwierci III tys. BC
TK_10	Zmiana oblicza obszaru w okresie KCSZ
TK_11	Zmiany kultury na przykładzie technologii krzemieniarskiej u progu wczesnej epoki brązu
TK_12	Organizacja produkcji w kulturach neolitu na Dolnym Nadodrzu.
TK_13	Znaczenie technologii w kulturze środkowego-późnego neolitu

5. Proponowana literatura

Ogólne

Nielsen P.O.1977 Die Flintbeile der Frühen Trichterbecherkultur in Dänemark, *Acta Archaeologica*, t.48, s. 61- 138.

Olausson D. S.1983 Lithic Technological Analysis of the Thin-Butted Flint Axe, *Acta Archaeologica*, t. 53, s. 1- 89.

Stout D.2002 Skill and cognition in Stone Production. An Ethnographic Case Study from Irian Jaya, *Current Anthropology*, t. 43/5, s. 693- 722.

Weber A.1988 Idealizacyjny model procesu neolityzacji, *Szkice z antropologii ogólnej, Seria Antropologiczna*, nr 12, 43- 62.

Nowak M.2009 *Drugi etap neolityzacji ziem polskich*. Kraków.

Dolne Nadodrze

Cnotliwy E.1999 Wyniki badań na osadzie neolitycznej na stanowisku 36 w Binowie, gmina Stare Czarnowo, *Materiały Zachodniopomorskie*, t. XLV, s. 67- 95.

Dziewanowski M. 2012a On the classification of by-products of the Reduction for Blades-some aspects of technology in Swiderian Assemblages, *Światowit*, IX(L)/B, s. 223-233

2012b Stan badań nad przemysłami środkowo-późnoneolitycznymi na Pomorzu Zachodnim, *Acta Universitatis Lodziensis, Folia Archeologica*, t. 28, s. 25- 57.

- 2012c Najnowsze odkrycia z epoki kamienia na stanowisku nr 3 w Chwarstnicy, woj. zachodniopomorskie, *Materiały Zachodniopomorskie*, rocznik 2012; t. VIII, z. 1 (Archeologia), s. 279-287
- 2013a Wyniki badań interwencyjnych na wielokulturowym stanowisku nr 5 (AZP 30-04/106) w Mierzynie, gm. Dobra Szczecińska, (w:) "*XVIII Sesja Pomorzoznawcza, tom.1. Od epoki kamienia do okresu rzymskiego*", red. E.Fudzińska, Malbork, 11-29.
- 2013b Najnowsze odkrycie późnoneolitycznej pracowni krzemieniarskiej na północno-wschodnim brzegu Jeziora Weltyńskiego (w:) "*XVIII Sesja Pomorzoznawcza, tom.1. Od epoki kamienia do okresu rzymskiego*", red. E.Fudzińska, Malbork, 69-81.
- 2014 Stan badań nad produkcją narzędzi wielościennych w okresie funkcjonowania kultury pucharów lejkowatych na Pomorzu Zachodnim, *Fontes Archaeologici Posnanienses*, vol. 50/2, s.163-183
- 2015 Podsumowanie badań zrealizowanych na terenie Gminy Kołbaskowo w latach 2011-2013 Przyczynek do studiów mikroregionalnych Wzniesien Szczecińskich, (w:) "*XIX Sesja Pomorzoznawcza, tom.1. Od epoki kamienia do okresu rzymskiego*", red. Janowski A., Kowalski K., Rogalski B., Słowiński S., Wojdak P., s.11-30, Szczecin
- Dziewanowski M., Żuk L. 2005 Zaległości „nie do odrobienia”? Przyczynek do przydatności zdjęć lotniczych w badaniach terenowych na przykładzie stan. 5 w Mierzynie, woj. zachodniopomorskie, [w:] *Biskupin i co dalej*, (red.) Nowakowski J., Prinke A., Rączkowski W, s. 327-337. Poznań
- Galiński T.1992 Obozowisko mezolityczne i protoneolityczne na stanowisku w Tanowie badane w latach 1989-1991, *Materiały Zachodniopomorskie*, t. XXXVIII, s. 53- 123.
- 1994 Przemysł krzemienisty zespołów końcowomezolitycznych i protoneolitycznych w Europie Zachodniej i na Pomorzu, *Materiały Zachodniopomorskie*, t. XL, 7-75.
- 2005 Nowe materiały tzw. fazy wczesnopucharowej osadnictwa protoneolitycznego na Pomorzu, *Folia Praehistorica Posnaniensia (Księga pamiątkowa Kazimierza Siuchnińskiego)*, t. XII, s. 71- 91.
- 2009 Badania paleolitu i mezolitu na Pomorzu Zachodnim w latach 1982-2006, W: M. Fudziński, H. Paner (red.), *Aktualne problemy epoki kamienia na Pomorzu*, s. 85- 117.
- Jankowska D.1990 *Spółeczności strefy południowo-zachodniobałtyckiej w dobie neolityzacji*. Poznań.
- 1993 Umweltbedingungen der Neolithisierung im südlichen Ostseegebiet, *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, Jb 41, s. 7- 19.

2009 Rozwój badań nad epoką kamienia na Pomorzu Zachodnim w ostatnim 25-leciu, W: M. Fudziński, H. Paner (red.), *Aktualne problemy epoki kamienia na Pomorzu*, s. 23- 37, Gdańsk.

Kośko A.1982 Z badań nad problematyką równoleżnikowych kontaktów kulturowych społeczeństw dorzeczy Odry i Wisły w młodszej epoce kamienia, *Wiadomości Archeologiczne*, XLVII, s. 161- 169.

Kruk J.2005 Krzemienne noże tylcowe i półtylcowe ludności kultury łużyckiej na ziemiach polskich, W: M. Fudziński, H. Paner (red.), *XIV Sesja Pomoroznawcza. Od epoki kamienia do okresu rzymskiego*, s. 209- 249. Gdańsk.

Kukawka S.1983 Ceramika naczyniowa z osady ludności kultury pucharów lejkowatych w Szczecinie-Ustowie (stanowisko 1), *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Archeologia*, t. VII, zeszyt 131, s. 41- 86.

Makarowicz P.2003 The Construction of social structure Bell Beakers and Trzciniec Complex in north- eastern part of Central Europe, *Przegląd Archeologiczny*, t. 51, s.125- 158.

Małecka- Kukawka J.2009 Badania nad krzemieniarnictwem neolitycznym na Pomorzu- prób bilansu po dwudziestu pięciu latach, W: M. Fudziński, H. Paner (red.), *Aktualne problemy epoki kamienia na Pomorzu*, s. 157- 167.

Siuchniński K.1972 *Klasyfikacja czasowo-przestrzenna kultur neolitycznych na Pomorzu Zachodnim. Opracowanie analityczne, cz. II. Szczecin.*

Szczurek T.1981 Osada fazy młodszej kultury pucharów lejkowatych w Gorzowie (stanowisko 10), W: T. Wiślański (red.), *Kultura pucharów lejkowatych (studia i materiały)*, s. 161- 171.

Niemcy, Skandynawia

Apel J. 2001 *Daggers Knowledge and Power*. Uppsala.

Bastian W. 1954 Die dünnackige Flintbeile in Mecklenburg and seine Bedeutung für die Entstehung der Megalith und der östlichen Einzelgrabkultur, *Bodendenkmalpflege Mecklenburg- Vorpommern*, s. 37- 60.

Becker C.J.1973 Studien zu Neolitischen Flintbeilen, *Acta Archaeologica*, t. XLIV, s. 125- 86.

Berlekamp H.1956 Spandolche und dicke Spitzen zwischen Recknitz und Peene, *Bodendenkmalpflege Mecklenburg- Vorpommern*, s. 7- 18.

Brandt K. H.1967 *Studien über Steinerne Äxte und Beile der jüngeren Steinzeit und der Stein- Kupferzeit Nordwestdeutschlands*. Hildesheim.

Gehlen B.2012 Die Silexgeräte der Linienbandkeramik, des frühen Mittelneolithikums und der Rössener Kultur, W: H. Floss (red.), *Steinartefakte vom Altpaläolithikum bis in die Neuzeit*, s. 717- 764, Tübingen.

Gehlen B., Schön W. 2009 Jüngere Bandkeramik – frühes Mittelneolithikum – Rössern im Rheinischen Braunkohlerevier: Steinartefakte als Spiegel einer sich verändernden Welt, W: A. Zimmermann (red.), *Studien Alt- und Mittelneolithikum im Rheinischen Braunkohlerevier*, s. 587- 611, Rahden.

Gramsch B.1973 Das Mesolithikum im Flachland zwischen Elbe und Oder, *Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte*, B.6. Potsdam.

Hartz S., Lübke H.2005 Zur chronostratigrafischen Gliederung der Ertebølle- Kultur und frühesten Trichterbecherkultur in der südlichen Mecklenburger Bucht, *Bodendenkmalpflege Mecklenburg- Vorpommern*, Jahrbuch 2004 - 52, s. 119- 143.

Kirsch E.1993 *Funde des Mittelneolithikums im Land Brandenburg*. Potsdam.

1994 *Beiträge zur frühe Trichterbecherkultur in Brandenburg*. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg. Potsdam

Högberg A.1999 Child and Adult at knapping area, *Acta Archaeologica*, t. 70, s. 79– 106.

Hirsch K., Kloß S., Kloß R.2008 Der endmezolitisch- neolitische Küstensiedlungsplatz bei Baabe im Südosten der Insel Rügen, *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, Jb.55, s. 11- 53.

Terberger T., Seiler M.2004 Flintschläger und Fischer – Neue interdisziplinäre Forschungen zu steinzeitlichen Siedlungsplätzen auf Rügen und dem angrenzenden Festland, *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, Jb 52, s. 155- 185.

Pomorze Środkowe

Ilkiewicz J.2005 Wczesnoneolityczne narzędzia kamienne z Pobrzeża Koszalińskiego, *Folia Praehistorica Posnaniensia*, t. XIII/ XIV, s. 91- 117.

2011 Narzędzia z poroża jeleniowatych z Pobrzeża Koszalińskiego, *Materiały Zachodniopomorskie*, t.VI/VII, z.1, s.1- 42.

Wierzbicki J.1999 *Łupawski mikroregion osadniczy ludności kultury pucharów lejkowatych*. Poznań.

Wielkopolska, Śląsk, Małopolska

Balcer B. 1975 *Krzemień świciechowski w kulturze pucharów lejkowatych. Eksploatacja, obróbka i rozpowszechnianie*, Wrocław- Warszawa- Kraków-Gdańsk.

1977 Z badań nad krzemieniarstwem neolitycznym w dorzeczu górnej Odry, *Przegląd Archeologiczny*, t.25, s. 5- 43

1983a *Wytwórczość narzędzi krzemiennych w neolicie ziem Polski*, Wrocław-Warszawa- Kraków- Gdańsk- Łódź.

2002a *Ćmielów- Krzemionki- Świciechów. Związki osady neolitycznej z kopalniami krzemienia*. Warszawa.

2002b Materiały krzemienne z osady kultury pucharów lejkowatych w Zawarży, W: A. Kulczycka- Leciejewiczowa (red.), *Zawarża. Osiedle neolityczne w południowopolskiej strefie lessowej*, s. 117-128.

Baldia O. M., Frink S. D., Boulanger T. M. 2008 Problems in the Archeological Legacy: The TRB/ Lengyel- Baden Conundrum, W: M. Furholt, M. Szmyt, A. Zastawny (red.), *The Baden Complex and the Outside World. Proceedings of the 12th Annual Meeting of the EAA in Cracow 19- 24th September 2006*, *Studia nad Pradziejami Europy Środkowej*, 4, s. 25- 49, Bonn.

Bargieł B., Libera J. 2002 Z badań nad produkcją siekier dwuściennych z krzemienia

Kabaciński J., Sobkowiak-Tabak I.2004 *Chata ludności kultury pucharów lejkowatych*. Poznań.

Kulczycka-Leciejewiczowa A.2002 *Zawarża. Osiedle neolityczne w południowopolskiej strefie lessowej*. Wrocław.

Libera J., Bargieł B.2009 Krzemienne płoszcza w kontekście znalezisk „sznurowych” oraz „postsznurowych” na obszarze północno-zachodniej Polski, W: M. Fudziński, H. Paner (red.), *Aktualne problemy epoki kamienia na Pomorzu*, s. 307- 331, Gdańsk.

Matraszek B., Migal W., Sałaciński S.2002 Składanki form rdzeniowych z jamy 424 z osady kultury pucharów lejkowatych ze stanowiska „Nad Wawrem” w Złotej, woj. świętokrzyskie, W: B. Matraszek, S. Sałaciński. (red.), *Krzemień świciechowski w pradziejach. Materiały z konferencji w Ryni, 22-24.05.2000*, s. 237- 255.

Przybył A.2008 The Badenisation of the Late Neolithic Funnel Beaker Culture Societies between the Oder and Vistula Basins in the Light of 14C-Datings, W: M. Furholt, M. Szmyt, A. Zastawny (red.), *The Baden Complex and the Outside World. Proceedings of the 12th Annual Meeting of the EAA in Cracow 19- 24th September 2006*, *Studia nad Pradziejami Europy Środkowej* 4, s. 189- 204, Bonn.

Rzepecki S.2004 *Spółeczności środkowoneolitycznej kultury pucharów lejkowatych na Kujawach*. Poznań.